

KIRJA-ARVIO: METSÄAMMATTILAISTEN SUKUPOLVET

Tervo, Katja 2008: Metsän hiljaiset. Metsätyön rakennemurrosten kolme sukupolvea. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1177, Tiede. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 274 sivua.

Katri Kaunisto

Metsätyötä tekevien ammattilaisten työ muuttui nopeasti toisen maailmansodan jälkeen erilaisten tehostamistoimien ja koneellisen puunkorjuun myötä. Viimeisimmät muutokset metsätyössä ovat olleet seurausta muun muassa informaatioteknologian kehityksestä ja metsäluonnon monimuotoisuutta palvelevista luonnonsuojeluvaihtoehdoista. Muutokset ovat koskettaneet rajuimmin Itä- ja Pohjois-Suomen maaseudulla metsätaloudesta elantonsa saaneita. Yhteiskuntatieteellistä itäsuomalaisiin metsäammattilaisiin kohdistunutta tutkimusperinnettä jatkaa Katja Tervon yhteiskuntapolitiikan väitöskirja *Metsän hiljaiset. Metsätyön rakennemurrosten kolme sukupolvea*, joka tarkastettiin Joensuun yliopistossa kesäkuussa 2008. Tutkimuksessaan Tervo tarkastelee Pohjois-Karjalan maaseudulla, erityisesti Lieksan alueella asuvia metsätyösukupolvia ja heidän kokemuksiaan metsätyön muutoksista. Hänen tarkoituksenaan on selvittää, mitä metsätyössä tapahtuneet murrokset ja muutokset ovat olleet ja mitä ne ovat tarkoittaneet metsätyöntekijöille, miten he ovat ne kokeneet ja niistä selvinneet. Lisäksi Tervo tarkastelee sitä, millainen merkitys metsällä on ollut metsätyöntekijöille ja kysyy, onko metsän kokemisessa tapahtunut muutoksia. Tutkimuksessa keskitytään erityisesti 1980- ja 1990-lukujen taitteen murrokseen, mutta se valottaa myös metsäammattilaisten 2000-luvulla metsätyössä kohtaamia ongelmia.

Kirjan nimen *Metsän hiljaiset* voi arvella viittaavan metsätyöntekijöihin, jotka ovat työllään ja ammattitaidollaan mahdollistaneet metsätalouden nopean kehityksen mutta joilla ei ole ollut työssään juurikaan sananvaltaa. Tervo pyrkiikin tuomaan metsäammattilaisten omat kokemukset metsätyön muutoksista mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun, sillä hänen mukaansa tiedon lisääminen niin menneiden kuin nykyisten

metsäammattilaisten kokemuksista on tärkeää erityisesti tulevien metsätyösukupolvien kannalta. Hän kirjoittaa osuvasti: ”Eilisen ja tämän päivän mahdollisuudet ja ongelmat heijastuvat tulevien sukupolvien mahdollisuuksiin toteuttaa kestäviä päätöksiä työelämässä” (s. 13).

SOSIAALISEN KESTÄVYYDEN YKSILÖLLINEN SISÄLTÖ

Tutkimusaineistona Tervo on käyttänyt Suomen metsämuseo Luston kokoelmissa olevia Metsäammattilaiset metsätalouden murroksessa -hankkeessa Lieksan seudulla tehtyjä haastatteluja sekä omia samalla alueella tekemiään lisähaastatteluja. Luston, Metsähistorian Seuran ja Helsingin yliopiston kansatieteen oppiaineen yhteistyöhankkeessa haastateltiin vuosina 1999–2002 eri puolilla Suomea yli tuhatta metsäalan ammattilaista ja Lieksan seudulla noin viittäkymmentä. Haastatellut metsäammattilaiset edustivat ammatillisesti metsänhoitajia, metsätoimihenkilöitä, metsätyöntekijöitä tai metsureita sekä metsäkoneyrittäjiä ja -kuljettajia. Hankkeessa haastateltiin myös muun muassa kämppäemäntiä, toimistotyöntekijöitä sekä kuljetusyrittäjiä. Aineiston laajuudesta ja monipuolisuudesta kertoo myös sen käyttö monissa muissa valmistuneissa ja vielä käynnissä olevissa tutkimuksissa. Ensimmäinen hankkeessa tehtyihin haastatteluihin perustuva väitöskirja on Leena Paaskosken tutkimus *Herrana metsässä. Kansatieteellinen tutkimus metsänhoitajuudesta* (2008).

Sekä hankkeessa tehdyt että Tervon omat haastattelut toteutettiin teema-haastatteluina elämäkertahaastattelujen tapaan, ja niissä keskityttiin haastateltavan elämäntunnetilassa erityisesti hänen työhistoriaansa; Tervo nimittääkin näitä elämäkertoja oivallisesti työelämäkertoiksi. Elämäkerrat eivät ole todellisen elämän kuvauksena sinällään Tervon tutkimuskohteena, vaan niiden avulla ”metsätalouden suuri meta-kertomus” täydentyy yksilöiden mikrokertomuksilla: elämäkertoista heijastuvat niin yksilön kokemukset kuin yhteiskunnan muuttuminen. Tutkimuksen metodologiset ratkaisut perustuvat elämäkertatutkimuksen traditioon. Elämäkertojen analyysin yhteydessä Tervo käyttää narratiivi-käsitettä, viitaten sillä elämäkertoihin kertomuksina sekä niiden kertomukselliseen luonteeseen. Elämäkerrat ovat tutkijalle avain yksilöiden kokemuksiin, sillä elämäkerrat syntyvät yksilön kertomuksina omista kokemuksistaan. Tervo pyrkii ymmärtämään tutkittavien kokemuksia työhistoriasta, metsätyön muutoksen aiheuttamista kokemuksista ja tunteista sekä heidän ajatuksistaan tulevaisuudesta. Analyysissään hän etsii elämäkertoista myös merkkejä yksilöiden elämänhallinnasta.

Elämänhallinta liittyy tutkimuksessa olennaisena osana kestävä kehityksen käsitteeseen, erityisesti sen sosiaaliseen puoleen. Tervon tavoitteena on selvittää, kuinka metsätalouden sosiaalinen kestävyys toteutuu metsätyössä, kun sitä tarkastellaan tapahtuneiden rakennemurrosten ja metsäammattilaissukupolvien omien kokemusten kautta kuvattuna. Metsätyön hän näkee laadullisessa tarkastelussaan sosiaalisen kestävyuden indikaattorina. Tervo edellyttää tutkimuksessaan metsätalouden sosiaaliselta kestävyydeltä, yhteiskuntapolitiikko Pertti Rannikon (1997, 144) määritelmään viitaten, että ”kehitys lisää ihmisten omaa elämänhallintaa, pitää yllä ja vahvistaa heidän yhtei-

söllistä identiteettiään”. Tarkastellessaan kestävän kehityksen sosiaalista puolta Tervo pyrkii tuomaan keskusteluun mukaan ihmisten omia kokemuksia. Hän haluaa tuoda sosiaalisen kestävyuden käsitteeseen ”ihmiskasvoisen kuvan ja sisällön” metsätyön ja työntekijöiden näkökulman avulla. Hän etsii laadullisin menetelmin empiiristä sisältöä sille, mitä sosiaalinen kestävyys voi olla metsätyön kontekstissa.

YHDISTÄVÄT KOKEMUKSET

Elämäkerrallinen puhe heijastaa yksilöiden kokemuksia, ja Tervo etsii niistä viitteitä historiallisista yhteiskunnallisista kokemuksista, jotka tuottavat yhteiskunnallisia kokemuksellisia sukupolvia. Hän hyödyntää tutkimuksessaan kokemuksellisten sukupolvien analyysissä usein käytettyä avainkokemuksen käsitettä. Yhteiskunnalliset murrokset ovat synnyttäneet kokemuksellisia sukupolvia, joilla on Tervon havaintojen mukaan yhteys myös metsätyön muutoksien kokeneisiin sukupolviin. Tutkimuksessaan hän nimeää sukupolvikokemukseksi sellaiset kokemukset, jotka ovat koskettaneet kaikkia metsäammattilaisia ammattiin tai sukupuoleen katsomatta. Elämäkerrat on jaoteltu tutkimuksessa sukupolvikokemusten mukaan varhaiseen metsätyösukupolveen, metsätyön koneellistumisen kokeneeseen sukupolveen sekä metsätyön tietoteknisen murroksen kokeneeseen sukupolveen. Näistä sukupolvikokemuksista erityisesti tietotekninen murros on koskettanut metsäalalla monissa eri ammateissa toimineita, heikentänyt Tervon tulkinnan mukaan heidän elämänhallintaansa ja samalla uhanut sosiaalisen kestävyuden toteutumista metsätaloudessa. Sosiaalisen kestävyuden on Tervon mukaan oletettu toteutuvan metsätyön kohdalla silloin, kun metsätyötä on kyetty lisäämään määrällisesti, mikä on edistänyt kyllä taloudellista kestävyyttä, mutta ei aina työntekijöiden hyvinvointia. Metsätyön tehostamistoimet ja tietotekniikka ovat vähentäneet työn fyysistä rasittavuutta, mutta toisaalta lisänneet kilpailua ja huolta työn jatkuvuudesta.

Tervon tavoitteena on ollut tarkastella myös perheen sukupolvia erityisesti isien ja poikien sukupolviketjuina. Tältä osin tutkimus jää kuitenkin puolitiehen. Vaikka tutkimuksessa olisikin ollut aineksia kasvattaa perheen sukupolveen liittyviä pohdintoja, se näyttää kuitenkin olleen tutkimuksessa vain sivujuonne. Laajemmilla eri sukupolvia koskevilla perhehaastatteluilla olisi voinut tuoda esimerkiksi lisävalaistusta siihen, kuinka perheissä ohjataan ja tuetaan perheenjäseniä heidän valinnoissaan suuntautuvatpa he sitten metsäalalle tai muihin ammatteihin kotiseudun ulkopuolella.

Katja Tervon toinen keskeinen tutkimuskysymys koskee sitä, mikä merkitys metsällä on metsäammattilaisille. Aluksi kysymys tuntuu irralliselta metsätalouden sosiaalisen kestävyuden ja sukupolvikokemukseen liittyvien pohdintojen yhteydessä. Tervo kuitenkin onnistuu yhdistämään luontosuhteen eri muodot ja muutokset sukupolvikokemuksiin ja metsätalouden murrosvaiheisiin hienojen aineistositaattien ja oivaltavien analyysien avulla. Metsäammattilaisten suhde metsään on ollut ensisijaisesti toiminnallinen. Metsässä työskentely on ollut kamppailua luonnon ehdoilla ja metsän tehokasta hyödyntämistä, mutta metsä on saanut metsäammattilaisten parissa viime

vuosina uusia merkityksiä. Metsäammattilaiset ovat myös huolissaan ympäristöstään, mutta he toivovat, että esimerkiksi luonnonsuojelukysymyksissä huomioitaisiin myös suojelutoimien ja rajoitusten paikalliset vaikutukset ihmisten elinmahdollisuuksiin.

TEKNISIÄ RATKAISUJA

Katja Tervon metsäammattilaissukupolvia koskeva tutkimus on ajankohtainen ja kiinnostava analyysi metsätalouden ja metsätyön murroksista. Johdonmukaisesti etenevää selkeää tekstiä on vaivatonta seurata. Tutkimuksen empiiristä ja analyttistä osuutta edeltää tuhti metodologiaa ja valintoja perusteleva osuus, joka vie lähes puolet koko kirjan laajuudesta. Käsiteviidakkoon eksyminen on mahdollista ja tutkimuksen tavoitteiden muistissa pysymisen vuoksi Tervo joutuukin toistamaan jatkuvasti lukijalle tutkimuskysymyksiään. Tutkimusaineiston käsittely on myös kuvattu tarkasti. Tervo on käyttänyt aineiston analyysin apuvälineellä ATLAS/ti-ohjelmaa. Vaikka sen käyttö onkin auttanut tutkijaa hahmottamaan ammattiryhmien ja sukupolvivaikutuksen välisiä yhteyksiä, olisi ollut kiinnostavaa lukea myös ohjelman käytön haittapuolista. Voivatko esimerkiksi ohjelman ominaisuudet kahlita tai ohjata tutkijan tapaa analysoida aineistoa, ja jos näin on, niin miten sen voisi välttää? ATLAS/ti-ohjelman käyttö laadullisten aineistojen analyysivälineenä lienee vielä humanistien keskuudessa harvinaista, mutta myönteiset kokemukset kannustavat kokeilemaan vastaavia ohjelmia lisää.

Empiiriseen osuuteen Tervo on valinnut 54 haastattelusta yhdeksän metsäammattilaisen elämäkertahaastattelut, jotka hän on tiivistänyt, tulkinnut ja uudelleen koonnut yhtenäisiksi metsätyösukupolvien kertomuksiksi. Tekstit toimivat ikään kuin sukupolvensa edustajina ja eräänlaisina mallitarinoina. Vaikka yhtenäisiksi muokatut elämäkerrat ovatkin helppolukuisia ja suorat lainaukset selkeästi ilmaistuja, lukijan on toisinaan mahdotonta päätellä, miten paljon käytetyt sanavalinnat ovat hänen omiaan ja mitkä haastateltavien ilmaisuja. Tiivistelmiä seuraa kuitenkin varsinainen elämäkertojen analyysi, jossa Tervo käy läpi uudelleen elämäkertojen sisältöjä niiden merkityksiä pohtien, eikä toistolta voida taaskaan välttyä. Kuva metsäalan ammattilaisista ja heidän kokemuksistaan on tämän tutkimuksen perusteella yllättävän yhtenäinen, vaikka tutkimuskohteena ovat olleet erilaisissa metsäalan tehtävissä olleet toimijat. Syitä tähän on varmasti monia, mutta tutkimuksessa niitä ei valitettavasti pohdita. Katja Tervo kuitenkin onnistuu päätavoitteissaan; hän löytää elämäkerta-aineistosta eri ammattiryhmistä yhteisiä sukupolvikokemuksia sekä metsäammattilaisten kannalta metsätalouden sosiaalista kestävyyttä edistäviä kehityskohteita.

”Metsien hiljaiset” ovat saaneet tämän tutkimuksen myötä äänensä kuuluviin yhteiskuntatieteellisellä tutkimuskentällä, mutta auttaako se metsätalouden muutosten pyörteisiin tulevaisuudessa joutuvia heidän omassa elin- ja työympäristössään, jää vielä nähtäväksi.

KIRJALLISUUS

PAASKOSKI, LEENA 2008: *Herrana metsässä. Kansatieteellinen tutkimus metsänhoitajuudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

RANNIKKO, PERTTI 1997: Eläjänä elonkehän reunalla. – Rannikko, Pertti & Schuurman, Nora (toim.), *Elämisen taika taigalla. Ihminen ja luonto Pohjois-Karjalan biosfäärialueella*. Joensuu: Karjalan tutkimuslaitos.

Filosofian maisteri Katri Kaunisto on kansatieteen jatko-opiskelija Helsingin yliopistossa.